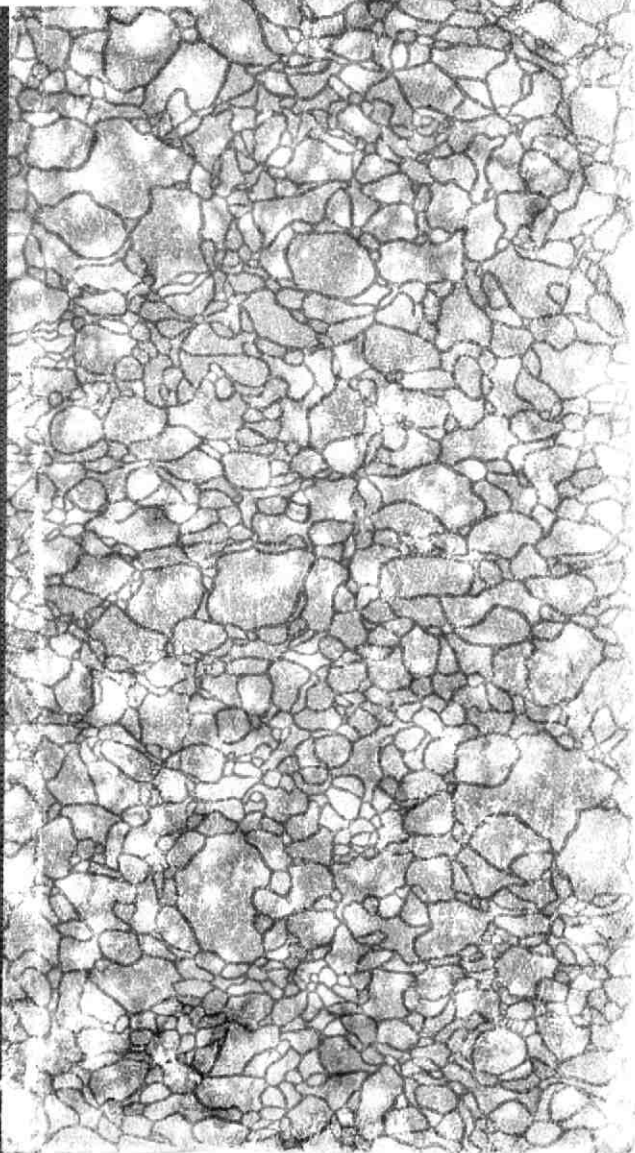

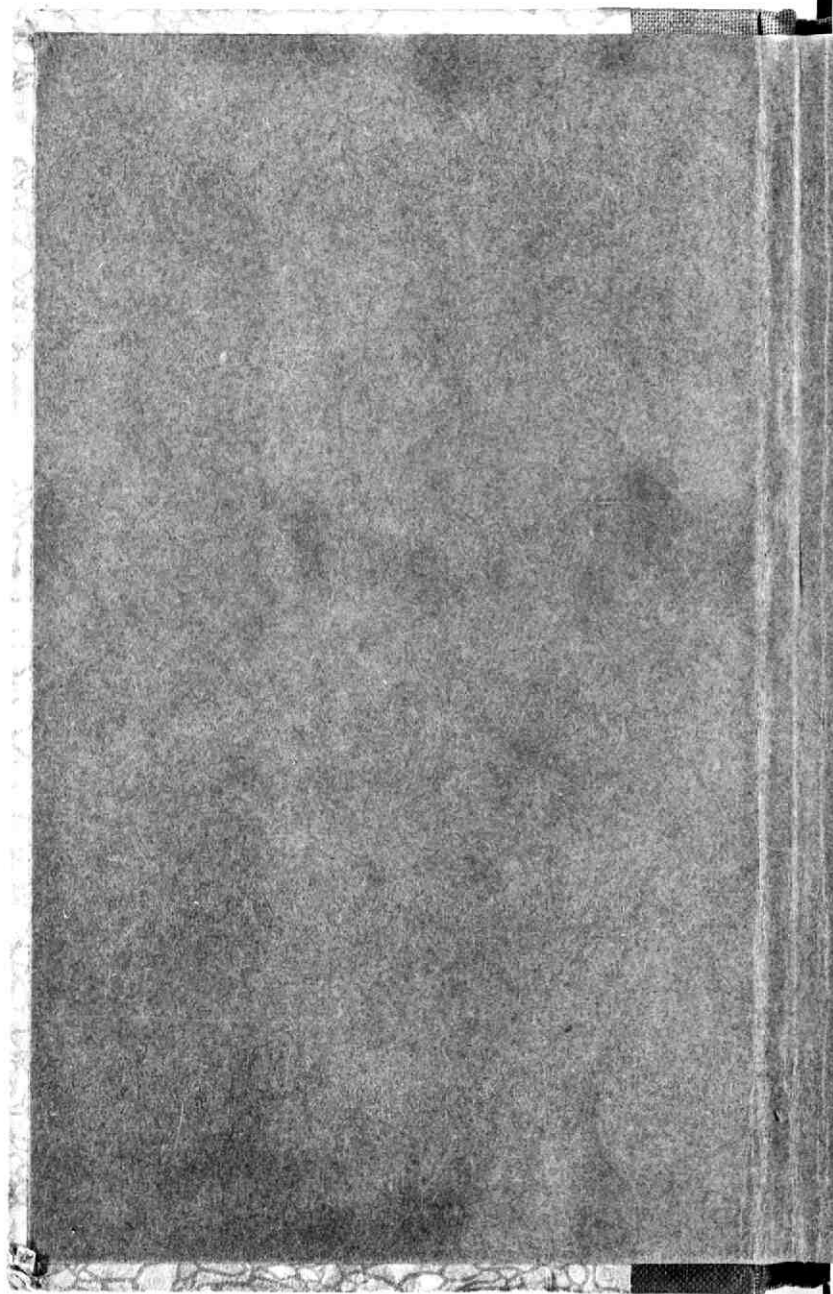

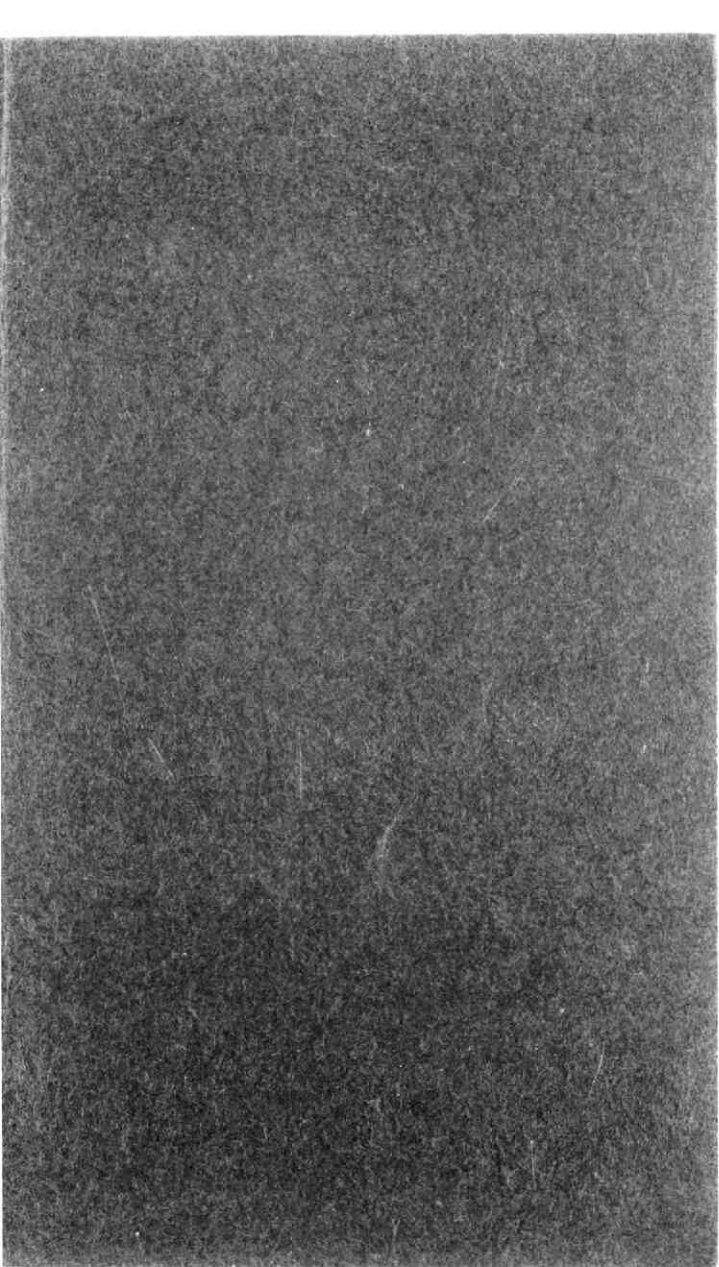
De heilige Martelaren van Gorcum : geschiedkundige beschrijving

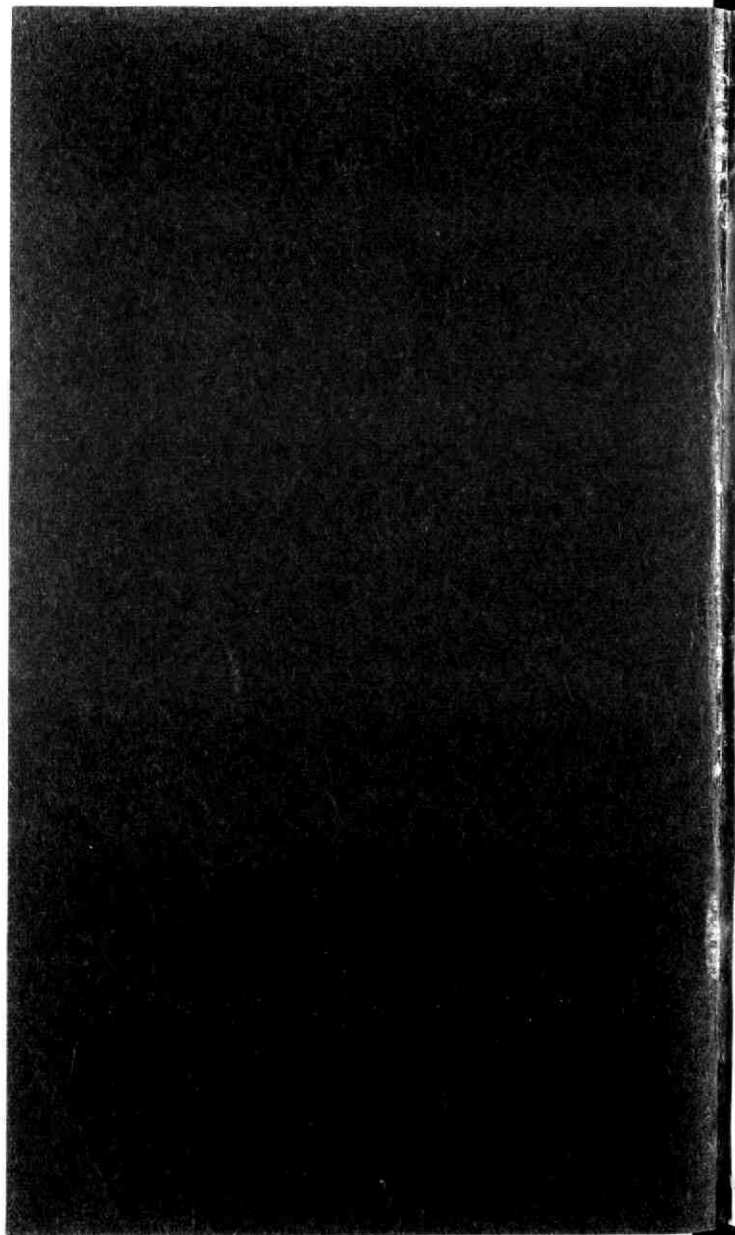
<https://hdl.handle.net/1874/236506>

ZT 113

mm 13555

ZT 113

HE

DE

Heilige Martelaren van Gorcum.

Geschiedkundige Beschrijving

DOOR

M. H. S.

Tweede druk.

BIBLIOTHEEK
College „St. Willibrord“
KATWIJK a/d RIJN

G. MOSMANS SENIOR.

gemeene Provincie Katwijk a/d Rijn
Minderbroedersklooster „St. FRANCISCUS SOLANUS“
Alverna Gld.

*Studenten-Bibliothek
Minderbroedersklooster „St. Franciscus Solanus“
Katwijk a/d Rijn*

VOORWOORD.

De dwaalleer van Calvijn had zich met betreurenswaardige snelheid over Europa verspreid en duizende aanhangers verworven, die in hun overmoed eene groote rol speelden in de geschiedenis, gedurende de tweede helft der zestiende eeuw. Ook tot in Nederland was de dwaling doorgedrongen, en met haar kwam het geweld, door hare volgelingen gepleegd, die, onder den naam van Geuzen, de oproersvaan opstaken, de Katholieken met onmenschelijke woede vervolgden, doch borenal de priesters en kloosterlingen tot doelwit kozen van hun wreeden moedwil.

Na eerst in plundertochten het platte land te hebben afgeloopen, en het spoor van hun doortocht door geweld te hebben geteekend, tastten zij allengs ook de steden aan, waar de geestelijken het vooral moesten misgelden. Zij wilden den katholieken godsdienst met wortel en tak uitroeien bij onze vrome voorouders; God echter leefde en maakte hunne helsche plannen te schande, want Hij sterkte de zijnen op wonderbare wijze.

De eene plaats na de andere riel den geweldenaars in handen, en onder anderen was ook Gorcum weldra in hunne macht. Hier vond hun godsdiensthaat rijke stof om zich te koelen, want talrijk waren hier de personen, die zich aan God hadden toegewijd. Evenwel, om zich niet noodeloos aan de woede dier bende bloot te stellen, waren de beide pastoors en eenige kloosterlingen uit het Franciskaner-klooster van Gorcum naar de citadel gevlucht; doch die voorzorg baatte hun niet. Want toen de stad zich overgegeven had, drongen de vijanden ook de schuilplaats der dienaren Gods binnen, en sloegen aan hen hunne heiligschennende handen.

Talloos waren nu de pogingen, in het werk gesteld om de geloofshelden aan het wankelen te brengen: bitter en wreed was de gerangenisstraf, waaronder zij zuchtten; afgrijselijk waren de pijnigingen van hun strijd en langzamen dood. Ja! zóó gruwzaam was dat alles, dat de pen, ons in de vingers beeft. Maar zij beefden niet, want Christus was met hen; zij stonden als rotsen in den strijd en stierven als helden, om als overwinnaars gekroond te worden.

Die onbezweken strijders waren de bovengemelde twee pastoors en kloosterlingen, en eenige

later aangehoudene priesters, te zamen negentien die den roemvollen naam dragen van martelaren van Gorcum.

Martelaren van Gorcum! een naam die ons het hart van geestdrift moet doen kloppen; want zijn wij kinderen van alle heiligen, wij zijn het op gansch bijzondere wijze van deze negentien bloedgetuigen, die bijna allen zonen waren van hetzelfde Vaderland, en allen op Nederland-schen grond den martelpalm geplukt hebben.

Om die geestdrift te doen stijgen, schreven wij de navolgende bladzijden, die het verhaal van hun lijden en sterven bevatten, en waarvan wij de stof uit verschillende schrijvers bijeenverzameld hebben. Neemt die edele zucht, om de voetstappen van hunne broeders in 't geloof te drukken en ook dezer eeredienst luisterrijker te doen zijn, bij onze lezers toe, dan zal door de vermeerdering hunner godsvrucht jegens die Martelaren hun heil bevorderd worden, terwijl tevens het verlangen van ons hart voldaan zal zijn.

De Heilige Martelaren van Gorcum

Geschiedkundige Beschrijving.

Na het plegen van eenige zeerooverijen, die hij echter had willen verbergen onder den dekmantel, den Spaanschgezinden afbreuk te doen, was Willem van Lumey, graaf *van der Mark*, (1) verplicht geweest met zijne schepen een goed heenkomen in *Engeland* te zoeken. Deze veilige schuilplaats was voor zijne zeeschuimers, over welke hij als Admiraal van den Prins van *Oranje* het bevel voerde, van korten duur, daar hem plotseling door Koningin Elisabeth (2) gelast werd, haar rijk te verlaten. Lumey, niet wetende waar-

De cijfers (1) (2) enz. verwijzen naar de geschiedkundige aantekeningen; zie de drie laatste bladzijden.

heen koers te zetten, werd door Willem Blois van *Treslong*, die zich onlangs met twee schepen bij hem had gevoegd, en Jacob Simonszoon de Rijk, benevens andere hoofden der vloot, aangezocht om op meer waardige wijze iets tot welzijn hunner zaak te ondernemen. Men sloeg toen het oog op *Enkhuizen* of op eene of andere stad in het Noorderkwartier van *Holland*.

Lumey werd, hoewel ongaarne, genoodzaakt aan dit aanzoek gehoor te geven en zette (Maart 1572) koers naar *Texel*, met het oogmerk om er de Spaansche schepen aan te tasten. Tegenwind verijdelde echter zijn voornemen, en hij was verplicht, den mond der *Maas* in te loopen, met bedoeling een aanslag op de stad *Brielle* te ondernemen. Om alle hinderlagen te voorkomen, zond hij twee schepen vooruit, onder bevel der hoplieden Marinus Brandt en Daam van Haren, en volgde weldra met zijne geheele vloot, die uit vier en twintig schepen bestond. (3)

Zoodra hij daarmede tot voor de stad was genaderd, liet hij haar opeischen *in naam van den Prins van Oranje, als stadhouder des Konings van Spanje*. De Magistraten, zich niet kunnende te weer stellen, daar de stad

zonder bezetting was, bleven het antwoord hierop schuldig. Dit lange verwijl moede, overweldigde Treslong de Zuidpoort, terwijl Lumey door den Hopman Roobol de Noordpoort liet openlopen, waarop beiden nog denzelfden dag (1 April 1572) des avonds tusschen 8 en 9 ure met 250 man de stad binnentrokken.

Dit feit werd door Lumey op een hem waardige wijze ten uitvoer gebracht, daar hij met het aanbreken van den volgenden dag bevel gaf, alle kloosters en kerken binnen de stad te schenden en te berooven. Met veel moeite bewerkten de hoofden Treslong, Entes, de Rijk en Dirk Duivel, dat het opzet van Lumey de geheele stad leêg te plunderen en ze dan te verlaten, niet werd volvoerd.

Zoo hadden dan eenige uitgewekenen, die zich zelve met den verachtelijken naam van *Watergeuzen* bestempelden, zich het eerst en met goed gevolg tegen de Spaansche heerschappij verzet.

Daarna stroopten Lumey's woeste soldaten den omtrek rond en maakten zich weldra meester van *Delfshaven*, *Maassluis* en *Schiedam*. Later vielen *Vlissingen*, *Enkhuizen* en *Alkmaar* in handen der opstandelingen en

eindelijk lag *Gorinchem* of *Gorcum* in het land van *Arkel* (4) aan de beurt.

Den 25 Juni, daags na de overgave van *Dordrecht*, kwam de reeds genoemde Marinus Brandt des ochtends ten 8 ure voor *Gorcum* en eischte de stad op. Daar de burgerij, die gedeeltelijk kettersgezind was, onderling zeer verdeeld was, ging de stad den 26 derzelfde maand over. Doch de Drossaard Caspar Turk week naar het kasteel en bood daar iedereen, die hem volgen wilde, eene veilige schuilplaats aan, totdat zijn zoon Willem Turk met de noodige versterking zou zijn aangekomen. Ook boezemde hij den Katholieken, welke zich binnen het kasteel begeven hadden, moed in door een brief van den graaf Bossu, den Spaanschen opperbevelhebber, die hem hulp toegezegd had.

Onder degenen, welke hem gevolgd waren, bevond zich Pater Nicolaas Pieck, Gardiaan van *Gorcum*, met zestien broeders, die hunne priesterkleederen en andere kerksieraden met zich namen. Drie andere broeders wilden hem niet volgen en bleven in het klooster. Inmiddels hadden Leonardus van Vechel en Nicolaas Poppel, Pastoors te *Gorcum*, het kasteel verlaten, beproevende het volk te

vermanen, en de Katholieke burgers waarschuwend, om zich binnen het kasteel te begeven.

Nadat Brandt met zijne Geuzen de stad was binnenge trokken, liet hij al de inwoners op de markt bijeenkomen, deed hun den eed van getrouwheid aan Willen van *Nassau*, Prins van *Oranje*, (5) afleggen en luidkeels roepen: „Leven de Geuzen:” Terstond loste Turk van het kasteel twee kanonschoten op de Geuzen. Brandt vaardigde nu een der in de stad gebleven Franciscanen naar hem af met een brief, dien Turk echter weigerde aan te nemen. De kloosterling las evenwel den brief voor, waarin vrije aftocht beloofd werd voor Turk en voor allen die zich in het kasteel mochten bevinden, doch het aanbod werd van de hand gewezen. Onmiddellijk maakte Brandt zich tot de bestorming gereed, waarmede hij nog denzelfden avond begon. Turk verdedigde zich manmoedig, hoewel hij slechts 20 bezoldigde knechten ter zijne beschikking had. De Geuzen waren echter spoedig van het voorplein meester, waarop hij met de zijnen naar het sterkste gedeelte van het kasteel, de Blauwe Toren genaamd, terugweek. Doch het aanvankelijke verlies had zijn kleine be-

zetting zoo ontmoedigd, dat zij de wapens wegwierpen.

Brandt deed nu nogmaals het kasteel opeischen, terwijl hij onder eed beloofde, dat allen, die er op waren, zoowel wereldlijken als geestelijken, vrijen aftocht zouden genieten, evenwel met achterlating van de goederen, welke er verborgen waren. Turk wachtte tot middernacht, en geen hulp ziende opdagen, gaf hij het kasteel den 27 Juni aan de Geuzen over. Als de geestelijken, die zich op het kasteel bevonden, de overgave vernamen, voorzagen zij, dat hunne geestelijke kleeding hen wellicht zou doen herkennen, zij trokken derhalve hunne kloosterkleederen weder aan, en gingen bij elkander te biechten, terwijl de eerwaarde Pastoor Nicolaas hun vervolgens de H. Communie uitreikte.

Bij het binnentrekken der sterkte reikte Brandt de hand aan Hesselius Estius, die aan den ingang stond, en sprak: „Vrees niet! wat ik beloofd heb, beloof ik nog, en ik bevestig mijn trouw onder eede.” Nauwelijks was de woeste schaar binnen, of de gevangenen en de geestelijken vooral ondervonden dat het op hen gemunt was, daar de Geuzen op hen aanvielen en hunne kleederen doorzochten om

geld bij hen te vinden. De Onder-gardiaan Hieronymus, een eerbiedwaardig grijsaard had veel van hen te lijden. Zij grepen hem bij de borst en mishandelden hem ten einde hem geld af te persen, dat de goede man, volgens de regels zijner orde, niet bezat.

Nadat de namen der gevangenen waren opgeschreven, verweet Brandt aan Caspar Turk den dood van twee inwoners, die deze had laten onthoofden, omdat zij de kettersche predikers in hun huis opgenomen en begunstigd hadden. Turk verdedigde zijn recht, verklarende niets anders gedaan te hebben dan hetgeen waartoe zijn ambt als Drossaard hem recht gaf; van dit oogenblik af begon het beschimpen en bespotten der gevangen priesters, hetgeen zij echter met bewonderenswaardig geduld verdroegen. Zeker burger van *Gorcum* bood den Gardiaan, aan om hem vrij te koopen; maar de edele Nicolaas Pieck weigerde volstrekt zijne broeders te verlaten en sprak hun zelfs moed en vertrouwen in.

Brandt, wien men het verbreken van zijn woord verweten had, verdedigde zich met te zeggen, dat hij niets verder mocht uitrichten zonder de bevelen van Lumey. Evenwel werden eenige dagen later door bemiddeling van

sommige burgers de gevangenen vrijgekocht, met uitzondering der geestelijken en kloosterbroeders en nog een Katholiek burger, Gordianus de Vosse of van Vosse geheete. Deze werd toch later op aanhoudend aanzoek zijner vrouw in vrijheid gesteld en met hem een zeker priester, Godefridus van Duynen of Van Duin, die een weinig krankzinnig was. Doch toen deze de gevangenis verliet, zeide een der Geuzensoldaten: „Zoo die verstand heeft om God te dienen, dan heeft hij ook verstand om opgehangen te worden.” Op dit gezegde voerde men hem weder naar de gevangenis terug en later onderging hij met de anderen den marteldood.

Nadat de burgers vertrokken waren, werd de Gardiaan met al de zijnen in een onderaardschen kerker geworpen, waar de beide Pastoors reeds met een anderen Priester gebracht waren. Zij waren uitgeput van vermoeidheid en van den smaad, dien men hun had aangedaan en hadden grooten honger. Hoewel het Vrijdag was, bracht men hun vleesch, doch geen hunner wilde daarvan nuttigen. Slechts één priester vergat zich en gebruikte van de voorgezette spijs.

Eenigen tijd daarna kwamen soldaten langs

een ladder de gevangenis der geestelijken binnenstormen, uitroepende: „Laten wij hun neus en ooren afsnijden en hen dan kruisigen!” Zij wilden hen op de ladder binden om hen te geeselen, doch juist toen men daarmede wilde beginnen, kwam een der soldaten berichten, dat Willem Turk met een bende Spaansch krijgsvolk in aantocht was. Nu spoedden zij zich naar de muren om den Spanjaarden weêrstand te bieden, doch hen niet ziende opdagen, begaven zij zich op nieuw onder de gevangenen, die nu niets anders dachten dan ter dood gebracht te zullen worden.

Leonardus trad manmoedig vooruit, en knielde neder, zeggende: „Ik ben bereid.” Hij ontblootte zelf hoofd en hals, maar men antwoordde, dat hij hun de kloosterschatten moest aanwijzen. Hij bewaarde echter het stilzwijgen, waarop de soldaten op Godefridus aanvielen. Ziende dat zij met dezen krankzinnige niets konden uitrichten, keerden zij zich naar Nicolaas Poppel, den jongsten Pastoor, hielden hem een geladen pistool voor den mond en wilden hem dwingen, hun te zeggen waar de schatten verborgen waren. Zulke vreesaanjagingen vermochten niets op zijn

gemoed, waarop zij een der Minderbroeders het gordelkoord afrukten; zij wierpen het om Poppels hals, haalden het over de deur van den kerker, en begonnen hem op en neder te trekken, zoodat hij bijna verworgd werd. Toen hij op het punt was den geest te geven, hielden zij nogmaals bij hem aan. Daar zij echter niets van hem konden vernemen, de man kon niets ontdekken of geven aangezien hij niets te ontdekken of te geven had stieten zij hem voor dood van zich. Voor hij den dood onderging, waren de lidteekenen der koorden aan zijn hals nog zichtbaar.

Toen wierpen zij zich weder op de Minderbroeders en vooral op de jongsten, wien zij door kaakslagen de tanden uit den mond sloegen. Een der broeders, die insgelijks mishandeld werd, zeide: „Ik weet niets van verborgen schatten, dat gaat den Gardiaan aan.” Men greep toen Hieronymus den Vicaris, meenende dat hij de Gardiaan was. Zij zetten hem een dolk op de borst en herhaalden hun bedreigingen. De Vicaris had met een enkel woord het gevaar kunnen af wenden, doch hij wachtte geduldig den dood af. Pater Nicolaas maakte zich nu bekend als Gardiaan, de beulen vielen toen

verwoed op hem aan, doch hij antwoordde: „Gij weet, dat de gewijde kelken en versierselen in het kasteel zijn gebracht en zeker wel door u gevonden zullen zijn.” Zij sloegen geen acht op zijne woorden, wierpen hem insgelijks het gordelkoord om den hals en sleurden hem naar de deur der gevangenis, waar zij hem begonnen te pijnigen. Doch door het gedurig op en neêr wrijven over den scherpen kant der deur, brak het koord en de heilige Martelaar viel bijna levenloos neer.

Thans onderzochten de beulen of hij dood was, en zetten hem in eene zittende houding tegen den muur. Daar hij geen teeken van leven meer gaf, hielden zij hem een flambouw onder het voorhoofd, verbrandden zijne haren en blakerden hem hoofd, mond, wangen, kin en neus. Ook hielden zij hem de vlam onder de neusgaten, om die tot de hersenen te doen doordringen. Dit nog niet genoeg zijnde, wongen zij hem den mond open en staken er de brandende toorts in, waardoor de tong en het gehemelte verschroeiden en hem tot aan zijn marteldood toe de smaak benomen was.

Toen zij ten gevolge dezer folteringen geen leven meer in hem bespeurden, schopten zij hem met den voet, zeggende: „Het is maar

een monnik!" en lieten hem liggen. Toen hij weder tot zich zelve was gekomen, uitte hij niet de minste klacht over zijne onbeschrijflijke smarten, maar vermaande zijne broeders tot volharding in hun lijden.

Daarop kwamen de beulen met een bij terug, voornemens om hem in stukken te houwen, doch ziende dat hij nog leefde, traptten zij hem op de borst en in de zijde en riepen: „Leeft de monnik nog?" Zij beschimpden hem op nieuw, schopten en traptten hem en verlieten de gevangenis onder de ijselijkste verwenschingen.

Den volgenden nacht kwamen de Geuzensoldaten weder in de gevangenis der geestelijken en een van hen, een Fries, gaf hun allen den een na den ander zulke geweldige kaakslagen, dat het bloed zich met geweld door neus en mond een uitweg baande. Dergelijke tooneelen herhaalden zich telkens en meestal des nachts. De beulen brachten somtijds gasten mede, onder anderen een Waalsch krijgsman. Een der Minderbroeders, in hem een landgenoot herkennende, dacht zich op hem te kunnen beroepen, doch in plaats van hem te antwoorden, nam de Waal zijn mes en sneed hem over het aangezicht,

zoodat het bloed met stroomen uit de wond gудste, zeggende: „Omdat gij mijn landgenoot zijt, zal ik u ophangen.”

De soldaten knielden ook voor de priesters neder, alsof zij wilden biechten, en fluisterden hun allerlei onreine taal in de ooren, waarna zij hen sloegen en schopten. Willehadus, een stokoud kloosterling, antwoordde op elken slag met een „God zij gedankt!” en toen een der Geuzen hem vroeg: „Wat antwoordt gij op hetgeen ik gebiecht heb?” sprak de vrome man: „Ik zal God voor u bidden.” De Geus bracht hem op dit gezegde zulke hevige slagen toe, dat de grijsaard in zwijm viel.

Den 30 Juni, den derden dag na hunne gevangenschap, werden er twee burgers van *Gorcum* opgehangen, Theodorus Bommer en Arnoldus de Koning, de eerste, omdat hij de Geuzen in het voorbijvaren voor kerkroovers had uitgemaakt, en de andere, omdat hij in naam des konings in de omliggende plaatsen krijgsvolk had aangeworven. Brandt had den Pastoor Leonardus verlof gegeven, hen in hunne laatste oogenblikken bij te staan. Op voorspraak der burgers en onder belofte om „vrijzinnig te zullen prediken” bleef Leonardus sedert in de stad. Met behulp van den neef

des Gardiaans wist hij te bewerken, dat men dezen een heelmeeester toevoegde, die zijne wonden kwam verbinden. Op het gezicht der barbaarsche mishandeling kon de heelmeeester zijne tranen niet weêrhouden; hij bleef de geestelijken dan ook dagelijks bezoeken

Den 1 Juli, daags voor den feestdag der bezoeking van de H. Maagd Maria, verscheen in de gevangenis Johannes Omalius, (6) een afvallig kanunnik der Luiksche Kerk, doch thans in dienst van Lumey, en berichtte hun dat hij door den graaf *van der Mark* was gezonden om hen allen op te hangen. De Vicaris antwoordde hem: „Handel met ons naar uw welgevallen, bij ons is geen uitstel,” waarop Omalius hen allen opnieuw met scheldwoorden overlaadde.

Denzelfden dag ontvingen zij het bezoek van een beul, die hun de koorden toonde, zeggende: „Ziet gij, wat ik hier heb?” en de Gardiaan antwoordde met blijdschap: „God zij gedankt, dat wij zoover gekomen zijn!” De beul rukte hun toen de kappen van het habijt af, en nam die mede, doch de terechtstelling bleef vooralsnog achterwege.

's Nachts drongen er eenige beschonken soldaten den kerker der Martelaren binnen,

bonden hen twee aan twee en plaatsten hen achter elkander, uitroepende: „Zingt nu, monniken, gij gaat in processie ter dood!” Zij volgden hen gewillig onder het aanheffen van het *Te Deum Laudamus*, naar het bolwerk, waar verscheidene Geuzen-soldaten om een welvoorzienene tafel zaten. Zij gaven hun een bak met dobbelsteenen, hun toevoegende: „Werpt nu, wie het eerst zal opgehangen worden!” waarop Nicolaas Pieck ten antwoord gaf: „Het is niet noodig, dat wij die teerlingen werpen, ik bied mij zelven het eerst aan.” Na eenige bespotting bracht men hen echter zonder verdere kwellingen naar hun kerker terug.

Den volgenden dag begaf Pastoor Leonardus zich naar de parochiekerk en beklom den predikstoel. Doch die daar gekomen waren om hem „vrijzinnig” te hooren spreken, vonden zich deerlijk te leur gesteld, daar hij de zuivere leer tegen de ketters predikte. Sedert dien tijd stond men hem op onderscheidene wijzen naar het leven, maar eenige Katholieke inwoners beschermden hem. Zijne pogingen om zijn ambtgenoot Nicolaas Poppel vrij te koopen, leden echter schipbreuk. Ook werd hij ten gevolge zijner prediking uit de

stad gebannen. Toen hij de stad wilde verlaten, hielden de Geuzen-soldaten hem aan. En toen eenige burgers hem ontzetten wilden, schreeuwden de soldaten luidkeels „dat hij een verrader was, die zonder paspoort de stad had willen verlaten!” Dit was een leugen, hij had integendeel een vrijgeleide verkregen, doch de brief was hem door een der soldaten heimelijk afhandig gemaakt. Daar hij dus geen bewijs kon toonen, kreet men hem voor een verrader uit en voerde hem naar de gevangenis terug. Marinus Brandt gaf terstond bevel hem van zijn kleederen te ontdoen en op de pijnbank te leggen, doch voor het tot de uitvoering kwam, herriep hij zijn bevel, zonder dat men weet waarom. Evenwel werd Leonardus, onder den schijn, dat hij verraderlijke bedoelingen koesterde, weder in den kerker bij zijne verlatene broeders geworpen. Bij het binnenkomen smeekte hij hun om vergiffenis, zoo hij door zijne gedragingen misschien hun lot verzwaard had.

De eenigste, die de gevangenen getrouw bleef bezoeken, was de heelmeeester Theodorus. Hij verbond hunne wonden en ried den Gardiaan dikwerf aan, om de vrijkoopning aan te nemen die hem aanboden was, doch deze

antwoordde dat hij als herder zijne schapen niet verlaten mocht.

Intusschen werkten eenige voornamc raadslieden aan de vrijlating der gevangenen en zonden daartoe een bode aan den Prins van *Oranje* af. In dien tusschentijd deden de Geuzen aanzoek bij Lumey, die zich te *Brielle* bevond, om de gevangenen ter dood te brengen, vóór het antwoord van den Prins dáár kon zijn. Reeds vroeger had Lumey den luitenant Omalius afgezonden om de gevangenen in oogenschouw te nemen en dan naar *Bommel* te trekken, voor welke stad Omalius echter een groote nederlaag leed. Dit bericht verbitterde Lumey nog meer tegen de gevangenen; en daar hij bij afwezigheid van den Prins een onbepaalde macht uitoefende, gaf hij bevel tot hunne terechtstelling.

Den 3 Juli keerde Omalius van zijne nederlaag voor *Bommel* terug. Eenige ijverige Katholieken wilden bij den woestaard beproeven om de geestelijken door geld van hem vrij te koopen, maar men ried hun valschelijk dit voornemen af, voorgevende, dat hij door geld toch niet te verbidden was. Hij vond het echter niet geraten om hen te *Gorcum* in het openbaar ter dood te brengen, daarom

liet hij hen in den nacht van den 6 Juli naar de *Merwede* brengen, na hen eerst van hunne bovenkleederen beroofd te hebben. Zij, die de woestelingen smeekten, hun den mantel te laten, werden met kaakslagen beantwoord.

Ten een ure na middernacht werd hun bevolen, in een schuit te stappen, die hen naar *Brielle* zou overvoeren. De schipper was een Gorcummer, Leonardus herkende hem en vroeg: „Wel, Rochus, zijt gij het die ons naar de galg moet voeren?” en hij antwoordde: „Ja, helaas, ik moet dit nu alzo doen.” In de schuit bevonden zich negentien gevangenen, zestien Priesters en drie leekbroeders van het Minderbroedersklooster. Van dit getal waren er eerst drie afgevallen, maar door Gods beschikking was het weder tot negentien aangegroeid, zooals bij den aanvang hunner gevangenschap, doordat drie andere lijdensgenooten hun werden toegevoegd.

Nadat de Martelaren eenigen tijd de rivier afgevaren waren, moesten zij in een mosselsloep overgaan, en de walgelijke uitwasemingen en de bekrompen ruimte deden hen bijna stikken. Pater Nicasius van Heeze had gelukkig eenig geestrijk vocht bij zich, dat hij van den heelmeeester in den kerker te *Gorcum* ont-

vangen had. Hiervan deelde hij zijne broeders mede, hetgeen hen weder eenigszins tot zich zelve deed komen. Hun verblijf in dit verpestende vaartuig was echter van korten duur, daar zij weldra in een vrachtschip overgeplaats werden, dat hen naar *Dordrecht* bracht, waar zij des Zondags morgens ten negen ure aankwamen. Terwijl zij voor den wal lagen, kwam een menigte menschen uit de stad hen bezichtigen, alsof het wilde dieren waren. Daarbij liet men hen den geheelen dag zonder eten of drinken, en daar de toeloop van menschen, die hen kwamen bespotten, steeds aangroeide, lieten de wachtdoende soldaten niemand op het schip, dan tegen betaling.

Toen het water tegen den middag begon te wassen, gaf Omalius bevel, naar *Brielle* te varen. Onder weg gaf de schipper hun een weinig te eten, er bij voegende: „Ik ken geen mensch die mij voor deze weldaad een stuk broods zou geven.” Op omtrent een uur afstands bleef het schip liggen. Den geheelen nacht waren zij ten prooi aan honger en koude, en werden eindelijk met het aanbreken van den dag, 7 Juli, naar *Brielle* vervoerd. Hier moesten zij bijna een uur voor de poort

vertoeven, tot dat Lumey zelf te paard aankwam en de poort voor hen liet openen.

Lang beschouwde Lumey hen met een grijnzenden lach en riep eindelijk sarrend uit: „Wat komt gij hier uitrichten? Zijt gij hier gekomen om verraad te plegen, of om ons van onze zetels te werpen? Waarom niet te huis gebleven om uwe missen te lezen!” Nu beval hij zijnen soldaten, hen uit het schip te halen en hen te dwingen, voor hem neder te knielen, terwijl hij hun in het Latijn toevoegde: „*Surgite Domini,*” „Staat op Heeren!” Toen werden zij twee aan twee gebonden. Den leekebroeder Henricus gaf men een gewijden standaard in de hand, dien men uit eene der kerken geroofd had, en liet hem voor zijne medegezellen uitgaan. Zoo liet men hen driemaal onder de galg doorloopen, om, volgens het zeggen der soldaten, „de beloften hunner bedevaart te volbrengen,” terwijl het volk hen met smaad- en schimpwoorden op de galg wees, zeggende: „Ziedaar uw kerk en kerkhof!” Daarna beval men hun, onder de galg te knielen en eenige lofzangen ter eere der H. Maagd te zingen, waarop de beul zich gereed maakte om hen op te hangen. Doch deze toebereidselen geschiedden alleen om

hen vrees aan te jagen. De beul nam Henricus den standaard uit de hand en plaatste zich vooraan, terwijl de soldaten hen met stokslagen voortdreven en Lumey zelf hen met een boomtak in het aangezicht sloeg.

Zoo voerde men hen naar de markt, waar zij weder onder een galg werden geplaatst. Hier gebood men hun, de Litanie van alle Heiligen en van de H. Maagd Maria overluid te bidden, hetgeen door de omstanders op spottende wijze beantwoord werd. Na al deze versmadingen bracht men hen in een kerker, waar zij nog twee priesters opgesloten vonden, Andreas Wouters, Pastoor van *Heinoort* en Adrianus, Pastoor van *Maasdam*. Een half uur later werden er nog twee monniken binnengebracht: Adrianus van Beek (of Hilvarenbeek) en Jacobus Lacops.

Na tot drie ure in den namiddag in dien vochtigen kerker vertoefd te hebben, werden zij naar het Stadhuis gebracht, waar eenige personen met Lumey aan het hoofd eenige vragen tot hen richtten, betreffende het geloof, en die alle door Leonardus in gezonde taal beantwoord werden. Toen dit verhoor was afgelopen, werden zij naar hunne gevangenis teruggevoerd. De Pastoor van *Maasdam*,

de kanunnik van *Gorcum* en de Minderbroeder Henricus werden, wellicht omdat zij uit vrees voor den dood hun antwoorden naar den zin hunner ondervragers gegeven hadden, van hunne broeders gescheiden en in een betere gevangenis overgeplaatst, waar men hen van brood en water voorzag.

Den volgenden dag (8 Juli) ondergingen zeven van hen een nieuw verhoor, waarbij hun tevens afgevraagd werd, of zij hun geloof wilden afzweren. De voornaamste dezer zoogenaamde rechters, was een schipper van *Gorcum*, Cornelius genaamd, die, ziende dat niets hen kon doen wankelen, gedurig uitriep: „Hang hen maar op.” Daarna werden zij weder naar hun kerker teruggebracht.

Intusschen was de gevraagde schutsbrief van den Prins van *Oranje* aangekomen. Hij was gericht aan Marinus Brandt, die er een afschrift van ter hand stelde aan een ijverig voornaam burger, welke tot de bevrijding der geestelijken had medegewerkt. (Om welke reden Brandt het oorspronkelijk stuk niet heeft gegeven, is mij niet gebleken uit de echte bronnen, waaruit deze beschrijving geput is; wellicht omdat het een bevel gold, aan alle oversten en stadhouders gericht, om

de Katholieke medeburgers volgens dezelfde rechten en vrijheden te behandelen als de andersdenkenden. Wellicht heeft Lumey zich ook later trachten te verantwoorden met voor te geven, dat het bevel niet uitsluitend aan hem gericht was, alhoewel hij in dezen tijden Prins van *Oranje* niet als opperhoofd erkende, maar zich veeleer met hem gelijkstelde.)

Den daaraan volgenden dag zond de raad van *Gorcum* iemand naar Lumey, met de copie van het bedoelde bevelschrift tot vrijlating der gevangenen. Deze bode moest tevens voor Leonardus een losgeld van 10.000 ducaten bieden, namens diens zuster, welke haar broeder tot elken prijs wilde vrijkoopen. Ook was de bode van een vrijgeleide van Brandt voorzien, luidende: „Mijnheer Marinus Brandt beveelt aan alle dienaars der republiek, dat zij dezen N. N. gerust kunnen laten reizen,” enz. Lumey ontving den bode zeer trotsch en lachte bij het inzien van het vrijgeleide, omdat Brandt, die vroeger een zeer gering personaadje was, zich zelve daarin „Mijnheer” noemde. Daarop overhandigde de afgevaardigde den brief van den Raad van *Gorcum*, waarin de geestelijken als onberispelijke lie-

den werden geschetst, die nooit iets ten na-deele van de Repnbliëk hadden uitgericht, maar zich integendeel verdienstelijk hadden gemaakt voor de burgerij.

Deze brief mocht, evenmin als de verdere redeneeringen van den afgevaardigde, iets uitwerken op den wreeden verwaten Lumey. Kortaf gaf hij ten antwoord: „dat hij het bevel van den Prins van *Oranje* niet erkende, als staande zoo goed als deze aan het hoofd der Republiek, en dat hij van niemand bevelen afwachtte. Wat de gevangenen betrof, op hen wilde hij den dood der Graven van *Egmond* en *Hoorne* en zoo vele anderen wreken; hieraan viel niets te veranderen.” Hoe ook Treslong en andere bevelhebbers ten voordeele der ongelukkigen spraken, Lumey's partij behield de overhand, vooral daar zijn gekrenkte trotschheid over het beveldschrift van den Prins van *Oranje* hem telkens in vernieuwde woede deed uitbarsten. Hij had de Briellenaars op hunne terechtstelling willen vergasten en hij mocht hun dit vermaak niet ontrooven: in het kort, noch geld, noch beden mochten iets baten en de afgevaardigde keerde onverrichter zake naar *Gorcum* terug.

Nicolaas Pieck werd den volgenden dag nogmaals voor een raad geroepen, die hem de vrijlating van al zijn lotgenooten voor sloeg, indien zij slechts den Paus van *Rome* wilden afzweren. Men meende, zoo *hij* slechts daarin toestemde, dat zijn invloed al zijn broeders daartoe zou overhalen; doch hij weigerde be-
 list. Ook bood men hun een avondmaal aan, om hun geest daardoor wellicht zwakker te maken, doch alle stemden met hun Gardiaan overeen, die den rechters te kennen gaf, „dat hij zijn broeders en medegezellen in leven of dood nimmer verlaten zou, noch in eenig punt aan het wankelen zou brengen, want dat zij allen eenparig besloten hadden niet het geringste punt van hun geloof te verzaken, maar liever gewillig den dood te gemoet gingen.”

Zoodra aan Lumey het antwoord was bekend gemaakt, gaf hij bevel tot de terechtstelling, waarop de martelaren ten elf ure uit hun slaap gewekt werden en hun de voltrekking der doodstraf werd aangekondigd. Pater Nicolaas antwoordde daarop gelaten: „Hetgeen de Heer heeft gegeven, kan ik niet weigeren.” Nu werden de gevangenen twee aan twee gebonden en onder den toeloop van een me-

nigte volks onder de vreeselijkste bespottingen buiten de poort geleid. Hier voegde zich weder bij hen de Leekebroeder Henricus, die vroeger van hen was afgescheiden, ter oorzake wellicht van eenige verloochening in den Katholieken godsdienst. Hij toonde daarover dan diep berouw en uitte den wensch om met hen de martelaarskroon te verwerven, wanneer hij door zijne medebroeders weder in genade werd aangenomen, zoodat het getal van hen, die ten dood geleid werden, weder tot een en twintig was gestegen.

Buiten de stad, voerde men hen naar een klooster, *Ten Rogge* of *Rugge* genaamd, dat aan de H. Elisabeth was toegewijd. Weleer was het door kanunniken van de orde van den heiligen Augustinus bewoond, doch zij hadden het verlaten, voor dat de Geuzen het verwoest hadden. Hier bevond zich eene schuur, die vroeger tot berging van turf gebruikt was; zij was ondersteut door twee dwarsbalken, en dit achtte men eene geschikte gelegenheid om de geestelijken op te hangen.

Zoodra zij daar gebracht waren, biechtten zij elkander hunne zonden en bevalen hunne zielen aan God. De Gardiaan werd het eerst ter dood geleid. Hij omhelsde beurtelings zijne

broeders en vermaande en smeekte hen, „den strijd voor het Katholieke geloof tot den laatsten snik kloekmoedig te volstrijden.” Met deze woorden klom hij blijmoedig de ladder op en ging steeds voort, met hen tot standvastigheid te vermanen, tot dat hem de keel was dichtgestropt.

Toen de Gardiaan hing, namen de edele Hieronymus en Nicolaas Poppel het woord en vermaanden hunne medgezellen, hun zalig uiteinde te verzekeren, want een Calvinistisch predikant wendde nog gedurig, vooral bij de jongsten, pogingen aan, om hen tot verzaking van hun geloof over te halen. Zijn woorden hadden echter op niemand uitwerking dan op den jongsten, den achttienjarigen Novice Henricus, die alles deed wat hem bevolen werd, ten einde het leven te behouden.

Moediger gedroeg zich de Vicaris Hieronymus. Onder het bestijgen van de ladder, zeide hij tot den predikant, „Het smart mij niet, te sterven, maar wel, dat een onervaren jongeling uit vrees voor den dood gehoor aan uwe woorden gegeven heeft.” Door deze tegenspraak werden de soldaten woedend en vielen op den geestelijke aan, hem met hunne messen het aangezicht kervende, Zelfs toen hij

reeds gehangen was, ging hunne barbaarschheid nog zoo verre, dat zij het kruisteecken, hetwelk hij op borst en rechterarm geprikt had, uit het vleesch sneden.

Hem volgden de Minderbroeder Nicasius en Pastoor Nicolaas in den dood. Vóór zij stierven, voegden zij hun medebroeder eenige woorden in het Latijn toe, die evenwel door den Novice Henricus (aan wien wij voornamelijk de geschiedenis van hunne laatste oogenblikken te danken hebben) niet begrepen werden, omdat hij te weinig van die taal verstond. Een Franciscaner, Guliëlmus of Willem geheeten, sprak voor zijne terechtstelling eenige woorden met de Waalsche soldaten, die zijne landgenooten waren; waarop men de touwen, waarmede hij gebonden was, losneede en hem wegvoerde. Hij had zijn geloof verzaakt.

Godefridus van Mervel, die bewaarder der heilige Vaten was, behield tot den laatsten snik het geheim waar die schatten verborgen waren, en bediende zich, toen hij de ladder beklommen had, van de woorden des Zaligmakers: „Heere, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen!”

Leonardus, ten dood geleid wordende, ver-

maande zijne broeders nogmaals, en sprak; „Ik ben niet bedroefd, omdat ik den dood te gemoet ga, doch ik laat eene moeder en een zuster achter, en om harentwil ben ik menschelijk bewogen, want ik weet dat zij, mijn dood vernemende, innig bedroefd zullen zijn.”

Godefridus van Duynen of van Duin, was nu aan de beurt. Onder het bestijgen van de noodlottige ladder, zeide hij tot zijn beulen: „Haast u, opdat ik mij met mijne broeders vereenige. Indien ik u eenig leed heb gedaan, zoo bid ik ter liefde Gods, mij dit te vergeven.” Toen hij hing, schenen zijne beulen eenig medelijden met hem te gevoelen, want een hunner zeide: „Zoo wij dien krankzinnige gespaard hadden, zou hij de Paapsche bijgeloovigheid wel verzaakt hebben.”

Al de H.H. Martelaren waren den dood ingegaan, doch allen hadden nog niet den geest gegeven, want hunne onhandige beulen deden den een het stropkoord bijna onder de kin, terwijl zij bij de anderen den strop niet dicht haalden, waardoor het leven nog zeer lang in hen bleef. Zoo werd Nicasius, die het touw van den strop in den mond had, des morgens nog ademende gevonden. En tot het uitvoeren

College, „St. Willibrord

KATWIJK a/d RIJN

van deze onhandige strafoefening waren de beulen omtrent twee uren bezig geweest en wel in den nacht van den 8 op den 9 Juli 1572 van 2 tot 4 ure.

Volgens getuigenis van den afvalligen Henricus, die daarbij tegenwoordig was, waren er sommigen nog in leven, toen men met kannibaalsche wreedaardigheid de lijken begon te mishandelen. Ieder trachtte als om strijd een der ledematen, een neus of oor der martelaren machtig te worden, om het als een zegeteeken op borst of schouders weg te dragen. De verwoedheid ging zelfs zoover, dat men het vet der Martelaren als geneesmiddel verkocht. Het lijk van Hieronymus werd geopend, en het hart en de ingewanden aan de nieuwsgierigen verkocht.

Aldus was het roemrijk uiteinde van die negentien mannen, bekend onder den naam van „de heilige Martelaren van *Gorcum*” een naam dien niemand hun zal betwisten.

De lichamen der heiligen werden den volgende dag begraven op aanvraag van een voornaam inwoner van *Gorcum*, wiens naam niet bewaard is gebleven. Men wierp hunne verminkte overblijfselen in twee putten, waar zij verbleven tot September 1615, wanneer

zij, door toedoen van den aartshertog Albertus van *Oostenrijk* en zijne vrome gemalin Isabella, heimelijk naar *Brussel* werden overgevoerd. Daar werd het heilig gebeente den 18 October 1618 in kasten ten toon gesteld, nadat het eerst door Matthias Hovius, Aartsbisschop van *Mechelen*, in processie door de stad was gevoerd. Hieraan schreef men toe, dat de pestziekte, die toen te *Brussel* woedde, aanmerkelijk verminderde. Ook zond men gedeelten dezer reliquiën aan de Minderbroeders van *Leuven*, *Mechelen*, *Antwerpen*, *Thienen*, *St. Truijen*, *Ath*, *Binche*, *Doornik*, *Rijssel*, *Douai*, *Valenciennes*, *Bergen*, *Nijvel*, *Namen* en *Keulen*, alwaar jaarlijks de 9 Juli, de dag van hun Marteldood, luisterrijk gevierd wordt.

Paus Clemens X verklaarde hen den 14 November 1675, allen als Zalige Martelaars. In 1772 werd hier te lande het tweede eeuwfeest in alle R. K. kerken gevierd, zoo als ook nog ten-huidigen dage op iederen 4 Juli het feit der marteling van de 19 heilige Martelaren kerkelijk wordt herdacht, vooral in de kerken van *Brielle* en *Gorcum*.

Den 14 November 1864 werd aan de H. Congregatie der Kerkgebruiken de vraag voorgelegd: „*Kan men veilig tot de plechtige hei-*

ligverklaring dezer gelukzaligen overgaan?" —

Het bevestigend antwoord der heilige Vergadering werd den 6 Januari 1865 door Z. H. Pius IX bekrachtigd. Den 25 Juni 1866 verklaarde Z. H. in een openbaar Consistorie zijn inzicht om weldra de heiligverklaring uit te spreken. Den 8 December van hetzelfde jaar deed Z. H. alle Bisschoppen uitnoodigen tot het bijwonen van twee half-openbare Consistoriën, in Juni 1867 te houden.

Ruim 500 bisschoppen gingen op naar de eeuwige stad, en zoo had den 29 Juni 1867 de heiligverklaring plaats, met nog grooter godsdienstige praal dan vijf jaren te voren die der Martelaren van Japan. Dien eigen dag verleende de Paus een aflaat van 7 jaren en 7 quadragenen voor degenen, die op den feestdag der roemrijke bloedgetuigen te Brielle hunne voorspraak zouden komen inroepen. Reeds de eerstvolgende 9 Juli werd in die stad gevierd als nooit te voren. Men was juist sedert eenigen tijd in het bezit gekomen van de ware plaats, waar de Heiligen hun strijd hadden volstreden, en het bezoek der vrome geloovigen nam toen voor het eerst de verhouding eener ware bedevaart aan. Meer dan 600 pelgrims, sommigen van vrij

afgelegen plaatsen gekomen, zag men dien dag met de Brielsche katholieken bijeen in en rondom de parochiekerk (*), die veel te klein bleek om allen te bevatten. Van jaar tot jaar nam die godsvrucht toe, en weldra werd de toevloed van pelgrims zoo groot, dat het onmogelijk werd, dat ook slechts de helft dergenen, die wenschten te komen, op den feestdag zelven geregeld te Brielle hunne devotie konden houden. Reeds had Z. H. de Paus den 3 Mei 1868 een vollen aflaat aan die godvruchtige oefening verbonden; doch in den immer aanwassenden stroom van pelgrims vond Z. H. aanleiding om die gunst, aanvankelijk voor den 9 Juli toegestaan, eerst uit te breiden tot de geheele maand Juli en later tot de drie maanden Juni, Juli en Augustus; terwijl buitendien den 12 Mei 1878 door Z. H. Leo XIII een aflaat van 7 jaren en 7 maal veertig dagen werd toegestaan voor allen, die, op welken dag des jaars ook, eenige oogenblikken bij het graf der H. H. Martelaren zouden komen bidden. Is het wonder, dat voortdurend meerderen zich opgewekt gevoelden om dien bedeweg te doen?... In 1878 zag

(*) In 1831 gebouwd en Gode toegewijd onder aanroeping der H. Catharina en der Gelukzalige Martelaren van Goreum.

men in de maanden Juni — Augustus niet minder dan 28 verschillende processien, met 133 priesters en 9410 pelgrims te Brielle aankomen, en in het jaar 1880 bedroeg het aantal dezer laatsten over de 11000, waarbij men een 160tal priesters opmerkte.

Wij zeiden boven, dat men tijdens de heiligerklaring *sedert eenige tijd* met zekerheid in het bezit was gekomen van de kampplaats der bloedgetuigen. Tot opheldering diene het volgende. De overlevering omtrent de ware plaats van den marteldood was in den beginne, ook toen de plaatsen reeds nagenoeg onkenneijk waren geworden, nauwgezet onder de katholieken van Brielle bewaard; in het verloop echter der 17^e of 18^e eeuw moet zij zijn verloren gegaan, zoodat het mogelijk werd, — wat inderdaad geschiedde, — dat men, door een gelijkluidenden naam misleid, later de schuur eener boerderij, het huis ten Rugge genaamd, voor de martelplaats aanzag. Deze grond werd indertijd door Z. D. H. Mgr. C. L. Baron van Wijkerslooth, Heer van Schalkwijk, Bisschop van Curium i. p. i., aangekocht, en er werd een lokaal tot kapel ingericht, alwaar nog voor weinige jaren de godvruchtige pelgrims op hun terugweg van het ware

martelveld naar de stad eenige oogenblikken plachten te komen bidden. Gods Voorzienigheid, die deze dwaling had toegelaten, had echter tevens gezorgd, dat de middelen om die te herstellen, bewaard, bleven, en ten geschikten tijde de aandacht trokken van den Warmondschen hoogleeraar J. W. L. Smit, die reeds te voren in menig degelijk opstel in het verdienstelijk maandschrift „*De Katholiek*” verschillende punten, de geschiedenis onzer Martelaren betreffende, tot klaarheid had gebracht of met nieuwe bewijzen gestaafd. Door zijne onvermoeide en scherpzinnige nasporingen, door vergelijking der oude plaatsbeschrijvingen en oorkonden, (*) werd het boven allen twijfel verheven, dat het klooster St. Elisabeth ten Rugge, in welks turfschuur de 19 Martelaren waren ter dood gebracht, een ander was dan dat, waarvan het Huis ten Rugge een overblijfsel kon wezen, en aan de overzijde van den weg moest zijn gelegen;

(*) Zoo b. v. wordt in de aettestukken van het onderzoek, naar de echtheid der Reliquiën in 1619 gedaan, niet alleen de afstand der voormalige (toen reeds geslechte) turfschuur van het parochiale kerkhof en van de kloosterkerk, en hare ligging naast den vischvijver (thans nog eene sterk begroeide waterkom) nauwkeurig opgegeven, maar is er zelfs een dubbele plattegrond bijgevoegd, waarvan één zooals die in 1619 zich bevond. (zie de aantekeningen van P. Sollier in de *Acta SS.*, 9 Julij).

en men kon zelfs nauwkeurig uit onbetwistbare gegevens den omtrek der turfschuur afpalen. Hulde zij hier gebracht aan den Zeereerw. Heer Smit, en tevens aan de Bischoppelijke commissie, door wier toedoen deze zaak tot klaarheid is gekomen, en het bezit der heilige plaats aan de katholieken is verzekerd. (*) Heden is, door de zorgen dier zelfde commissie, het martelveld versierd met eene schoone, ruime en doelmatige bedevaatskerk, waaruit men, ook bij ongunstig weder, door een breeden overdekten omgang in processie achter de martelplaats om kan trekken om weder in de kerk terug te keeren.

Een woord over elk der Martelaren in het bijzonder.

1. NIKOLAAS PIECK werd den 29sten Augustus 1834 te Gorcum geboren uit zeer vrome ouders, Johannes Pieck en Hendrica Calve geheeten. Vurig katholiek en hoogst godvruchtig als zij waren, voedden zij Nicolaas van zijne teederste jeugd af met de

(*) Bij het omwoelen van den grond der voormalige turfschuur werden nog eenige vrij aanzienlijke gebeenten opgedolven.

grootste zorgvuldigheid in de vreeze des Heeren op, en het kind beantwoordde reeds vroegtijdig aan de verwachting der ouders. Nauwelijks begon zijn verstand zich te ontwikkelen, of hij werd afkeerig van de ijdele praal der wereld, en gevoelde een hevig verlangen naar de christelijke volmaaktheid; en zoodra zijn leeftijd het toeliet, omhelsde hij te 's-Hertogenbosch, alwaar hij zich met een gelukkigen uitslag op de lagere studiën had toegelegd, het religieuse leven in de beroemde orde van den H. Franciscus. Nu gaf hij aan zijn edele ziel de volle vlucht, en legde de hechte grondslagen der verheven deugden, die later zoo schitterend in hem uitblonken. Niet alleen echter zijne groote deugden, maar ook de uitstekende gaven van zijn geest deden de schoonste verwachting van hem koesteren. Zijne oversten zonden hem dan ook naar Leuven waar de Orde een klooster bezat, dat uitmuntte door godsvrucht en stipte onderhouding der regeltucht, en tevens beroemd was door den bloei der gewijde letteren. Daar leeraarde toen de zoo geleerde pater Adam Sasbouth, die uitmunt onder de hoogstbedrevene leeraren in de H. Godgeleerdheid, welke dat huis tot sieraad

verstrekt hebben en waaronder er, zooals pater Sasbouth zelf, in geur van heiligheid gestorven zijn. Onder dien bekwamen meester legde de toekomstige martelaar zich met allen ijver op de goddelijke wetenschappen toe, tot het heilig priesterschap de kroon zette op zijne grondige studiën. Nu werd hij een ijverig werktuig in de handen zijner oversten, die hem naar verschillende streken der Nederlanden zonden om met kwistige hand het zaad van 's Heeren woord te strooien. Onvermoeid was hij; dikwijls predikte hij driemaal daags, en overal waar hij optrad, verwierf hij zich een grooten naam door zijn vurig en zalvend woord, dat voorzeker rijke zegeningen in de zielen zal hebben uitgewerkt. O! wat heerlijk tafereel zouden wij kunnen schetsen van die heldhaftige deugden, die hem tot een volmaakt en heilig kloosterling vormden. Wijzen wij echter nu slechts ter loops op zijne onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan zijne oversten; op zijne omzichtigheid om de lelie der maagdelijke zuiverheid onbesmet te bewaren; op zijn diepen ootmoed, waardoor hij zich èn als ondergeschikte èn als overste kenmerkte; eindelijk op zijne liefde tot de versterving en armoede die hij tot eene zeer

hooge volmaaktheid opvoerde. Brandend van ijver voor de deugd, was hij als overste natuurlijk nauwlettend in het handhaven der kloosterlijke regeltucht en krachtdadig in het uitroeien van misbruiken. In die bediening was hij den zijnen een levend voorbeeld van hun heiligen regel. Doch niet slechts trachtte hij voor zijne Broeders alles voor allen te zijn, ook voor de geloovigen van Gorcum was hij een verstandige gids en een van zielenijver gloeiend Apostel. Met raad en daad wakkerde hij hen aan om onwrikbaar pal te staan in hun geloof, en zijn ijver klon naarmate het gevaar Gorcum meer van nabij bedreigde. Kort voor de vervolging voor de ongelukkige stad aanbrak, hield hij zijne twee laatste predikatiën voor het volk, waarin en zijn vurige ijver en zijn diepe godsvrucht doorstraalden. In de eerste bewees hij vol gloed en overtuiging de waarachtige tegenwoordigheid van Jesus in het allerheiligste Sacrament, in de laatste wekte hij met al het vuur zijns harten de geloovigen op tot eene groote getrouwheid en eene standvastige belijdenis van het alleenzaligmakende geloof, dat zij nimmer mochten verloochenen. Dat dubbel sermooen was de laatste vrucht van zijn onvermoeiden ijver, en de

laatste waarschuwende kreet zijner Apostolische ziel; en wat hij toen met den mond leeraarde, zoude hij weldra door zijne heldhaftige daden bevestigen. Spoedig toch daarop geraakte hij in de macht zijner vijanden, steunde door woord en voorbeeld zijne broeders, en beze-gelde eindelijk na onuitsprekelijk lijden de leer die hij verkondigd had, door zijn heldhaftigen dood, dien hij in den ouderdom van nog geen volle acht en dertig jaren onderging.

II. HIERONYMUS VAN WEERT, wiens familienaam onbekend is en die naar zijne geboorteplaats Weert genoemd wordt, was Vicaris in het Klooster en volgde in rang op den gardiaan. In het jaar 1522 geboren, gevoelde hij reeds zeer vroeg een hevig verlangen naar het religieuze leven, dat ook hij omhelsde onder de zonen van den H. Franciscus. Begaafd met alle hoedanigheden in een waar kloosterling vereischt, was hij een stichtend voorbeeld voor zijne medebroeders. Een tijd lang had hij behoord tot het klooster zijner orde te Jeruzalem, waarom hij niet zelden de Jeruzalemsche pelgrim werd bijgenaamd. In het vaderland teruggekeerd, gaf hij zijn ijver voor het heil der zielen den vrijen teugel en was een volijverig arbeider in

den wijngaard des Heeren. Onvermoeid en onbevreesd verkondigde hij het woord des Heeren; en groot zullen de vruchten geweest zijn, die hij door Gods genade in de zielen voortbracht, wjl hij eene groote gave van welsprekendheid bezat.

Hij was vijftig jaren, toen hij den palm der overwinning plukte.

III. Het geboortejaar van den derden martelaar, THEODORICUS of THEDORUS VAN DER EEM of VAN DEN EMBDEN, van Amersfoort, is onzeker. Hij was gesproten uit eene voorname familie, waarvan eenige leden er op uit waren om voor hem eene hooge priesterlijke betrekking te verwerven. Maar omtrent hunne plannen ingelicht zijnde, verijdelde hij alles wat zij met dat inzicht reeds gedaan hadden. Hierna drongen zijne vrienden er op aan, eene groote waardigheid in zekere abdij te aanvaarden, waar vele voordeelen aan verbonden waren; maar andermaal sloeg hij ook dit voorstel met eene heilige verontwaardiging af, en koos de armoede, in den kloosterregel van de Minderbroeders-Observantijnen, om den armen Christus meer van nabij te volgen. Om zijne uitstekende bekwaamheid werd hij aangesteld tot geeste-

lijk bestierder der zusters in het klooster van de H. Agnes te Gorcum, en hij vervulde die bediening vol ijver tot een ver gevorderden leeftijd. Toen sloeg het uur der vervolging, ook hij werd met zijne lotgenooten in de citadel gevangen genomen, en God beloonde de deugden van zijn edelmoedigen dienaar met de martelkroon.

IV. NICASIUS VAN HEEZE, wiens familie JANSSENS heette, maar die gewoonlijk onder den eersten naam wordt aangeduid, kwam, in het jaar 1522 te Heeze, een dorp bij Eindhoven, ter wereld. Voor hij het ordeskleed aanvaardde, had hij verscheidene jaren aan de Universiteit van Leuven doorgebracht, alwaar hij zijne voorbereidende studiën deed, verder in het college van Adriaan VI de theologie beoefende en eindelijk den graad van Baccalaureus won. Daarna trad hij in den religieusen staat. Hij was ongemeen bedreven in de mystieke theologie, en had zich met zulk een ijver op de studie der H. Schrift toegelegd, dat hij ze voor een groot gedeelte van buiten kende. Om voor het heil van velen werkzaam te zijn, vertaalde hij uit het Latijn verschillende werkjes, die hij bijzonder geschikt oordeelde om de godsvrucht te voeden,

en deelde ze aan dezen en genen uit, die zich aan zijne leiding toevertrouwden.

Nadat de eerste onlusten der Geuzen in 1566 onderdrukt waren, en de Kerk in Nederland tot eene betrekkelijke rust was teruggekeerd, rees Nicasius op, als met een profetischen geest beziel, en kondigde den naderenden storm van den Calvinistischen opstand, en de bange geloofsvervolging van 1572 met volle zekerheid aan. Hij wilde waarschuwen om zich met allen ijver voor te bereiden tot den strijd, doch men sloeg geen geloof aan zijn woord en zelfs waren er die den spot met hem dreven. De uitkomst echter bewees hoe juist hij gezien had; en toen nu de ketterij al meer en meer voortgang maakte, bedroefde Nicacius zich daarover, doch gaf nimmer eenig blijk van verwondering of buitengewone verslagenheid; immers, hij had lang te voren door den Geest Gods voorzien, dat dit alles zoude geschieden. Hij troostte dan ook zijne vrienden met hun te zeggen, dat het den wil des Allerhoogsten was waaraan zij zich moesten onderwerpen. Zelf bewaarde hij te midden van de gevangenschap eene wonderbare kalmte en gerustheid des gemoeds, en was hij in een aan-

houdend gebed verslonden. Moedig en vol ijver voor het heil zijner broeders, onderging hij in den ouderdom van vijftig jaren den marteldood.

V. WILLEHADUS DE DEEN overtrof al zijne medemartelaren verre in ouderdom; hij bereikte den leeftijd van ongeveer negentig jaren. De edele en beminnelijke grijsaard was zeer hoog van gestalte, wat zijne verschijning nog indrukwekkender maakte. Hij was in Denemarken geboren en had aldaar het kloosterleven omhelsd. Doch de vervolging der nieuwgezinden, die in zijn vaderland was uitgebroken, had hem genoodzaakt dit te verlaten en naar Nederland uit te wijken, alwaar de Gorcumsche Franciscanen hun medebroeder met liefde in hun klooster opnamen. Spoedig had hij de Nederlandsche taal aangeleerd en besteedde nu veel tijd aan het biechthooren, dat hij met bijzondere vrucht verrichtte, daar de faam van zijn heilig leven steeds eene groote menigte tot hem voerde. Toen de woede der ketters hem in boeien geslagen had, konden noch de wreedste mishandelingen, noch het schelden der vijanden zijn inwendigen omgang met God onderbreken. Hij bad voortdurend totdat hij, onwankelbaar in zijn

levendig geloof, den Heer blijmoedig het offer van zijn leven bracht.

VI. GOVERT of GODEFRIEDUS VAN MERVEL, of juister nog, VAN MERVELEN, wordt zoo geheeten naar het dorpje, dat laatst-gemelden naam draagt, en bij Sint-Truiden, in België, gelegen is. Hier werd onze martelaar, wiens familienaam Coart of Coert is, omstreeks het jaar 1512 geboren en leven thans nog verschillende afstammelingen zijner bloedverwanten (*). Daar de uitstekende man groote kennis bezat en een uitmuntend zielbestierder was, vonden velen in hem een verlichten raadsman en gids. Lieten zijne werkzaamheden hem eenige vrije oogenblikken, dan hield hij zich onledig met het teekenen van plaatjes, die Christus of sommige heiligen voorstelden. In groote menigte liet hij ze verder drukken en verspreidde ze dan onder de geloovigen tot voeding hunner godsvrucht. Onwankelbaar vast stond ook hij in

(*) Niet slechts van Godefridus, maar ook van anderen onder onze H. H. Martelaren, leven er in België nog verschillende familieleden. Zoo bestaan er nog bloedverwanten van Franciscus de Roye of van Rode en van Petrus van der Slagmolen; en voor eenige jaren overleed een zeker pater Jozef Pieck in het klooster der Minderbroeders-Capucijnen te Velp, in Noord-Brabant.

zijn geloof, tot hij in den ouderdom van zestig jaren zijn leven gaf voor Jesus.

VII. ANTONIUS VAN WEERT, evenals de vicaris Hieronymus, aldus naar zijne geboorteplaats geheeten, was een uitstekend lid der orde van den H. Franciscus. Hem was voornamelijk het verkondigen van Gods woord opgedragen, en dikwijls ging hij van dorp tot dorp om in naam van zijn Meester het geestelijk zaad in de harten te strooien. Voor het voedsel der zielen, dat hij hun rijkelijk uitdeelde, schonken de godvruchtige landbewoners hem, op hunne beurt, milde aalmoezen om in het onderhoud zijner arme kloosterbroeders te voorzien. Om zijne hooge deugden stond hij in groote achting bij de geloovigen en vrome Katholieken; en zijne vrij gestrenge versterving, die hij echter zorgvuldig door eene gepaste vroolijkheid bedekte, had hem zelfs de achting van vele Calvinisten verworven. Deze laatsten spaarde hij echter niet, maar hij waarschuwde met onverschrokken moed tegen de opkomende ketterij, die hij met de onverwinnelijke wapenen van het Evangelie bestreed. In zijne laatste onderrichting voor het volk wekte hij de geloovigen met ernst en nadruk op om zich in een vurig

gebed tot God te wenden, wyl de dagen bang en boos waren en een dringend smeekgebed meer dan ooit noodzakelijk maakten. Zelf voor zijn heilig geloof gevangen genomen, beleed hij het manmoedig en standvastig tot in den marteldood.

VIII. ANTONIUS VAN HOORNAAR, wiens eigenlijke naam ons mede onbekend is gebleven, wordt aldus genoemd naar een gering dorpje, op ruim een uur afstand van Gorcum gelegen. Zijne ouders waren arm aan aardsche goederen, doch zeer godvreezend, en rijk aan schatten des hemels. Zij voedden den jongen Antonius met groote zorg in hun heilig geloof op. God zegende hunne pogingen, want de godvruchtige jongeling gevoelde allengs een vurig verlangen tot het priesterschap. Overtuigd, dat de beperkte middelen zijner ouders ontoereikend waren voor de kosten zijner studiën, wendde hij zich tot de Minderbroeders, en werd door dezen bereidvaardig in hun orde opgenomen. Priester gewijd, spande hij zich onvermoeid in voor het heil van zijn evenmensch. Zelfs de diepste vraagstukken der Christelijke leer wist hij hoogst eenvoudig en duidelijk uit te leggen, zoodat ook het weinig ontwikkelde volk hem gemakkelijk

kon volgen. Den eenvoudigen vriend der armen en eenvoudigen werd door den Vriend der armen bij uitnemendheid het heerlijkst loon geschonken in de genade van een roemrijken marteldood.

IX. FRANCISCUS VAN RODE of DE ROYE was in het jaar 1549 geboren. Slechts korten tijd had hij het ordeskleed der Minderbroeders aangenomen, toen zijne oversten hem naar het klooster van Gorcum zonden. Even als Nicasius legde hij zich met ijver toe op de studie der H. Schrift, waarin hij spoedig zoo ervaren werd, dat hij met uitstekend gevolg het woord Gods verkondigde. De Heer echter riep den jeugdigen priester, zeer kort na diens H. wijding, tot den marteldood, en bestemde hem om, niet met de gave des woords, maar met het offer des levens zijn glorie op aarde te verkondigen.

X. PETRUS VAN ASSCHE, aldus geheeten naar een dorp, tusschen Brussel en Aalst gelegen, maar wiens geslachtsnaam VAN DER SLAGMOLEN was, werd geboren uit ouders, die meer met hemelsche dan met aardsche goederen gezegend waren. Van zijne eerste jaren af prentten zij hem de vreeze des Heeren in, en hun godvruchtig kind trad

nog zeer jong, als leekebroeder, in de Orde van den H. Franciscus. Vol ijver in het streven naar hooge deugd was hij uiterst stipt in het onderhouden der regeltucht, en volbracht de geringste verordeningen zijner oversten met de grootste nauwgezetheid. Hij had, toen het uur van zijn dood sloeg, nog slechts een korten tijd in het klooster te Gorcum geleefd, doch werd daar reeds, behalve om zijne deugd, op hoogen prijs gesteld, wijl hij zijne bediening, het besturen der tijdelijke zaken van het klooster, steeds met beleid en getrouwheid vervulde.

XI. CORNELIUS VAN WIJCK ontleent dezen naam aan het stadje Wijk-bij-Duurstede, op circa 4 uren afstand van Utrecht gelegen. Ook hij behoorde als Leekebroeder tot de orde der Minderbroeders. Hij was een goed en eenvoudig man, wien in het klooster te Gorcum de huiselijke werkzaamheden waren opgedragen, die hij met stichtenden ootmoed volbracht. Evenals bij zijn medebroeder, Petrus van Assche, was eene volmaakte en blinde gehoorzaamheid steeds een karakteristiek teeken zijner deugd. Op zekeren dag, toen hij nog tot het klooster te 's-Hertogenbosch behoorde, riep zijn Gardiaan hem en

zeide: „Broeder Cornelius, gij moet naar Utrecht gaan”; hij begaf zich aanstonds op weg, zonder zijn overste verder om inlichting te vragen. Toen hij te Utrecht was aangekomen, vroeg hem de Gardiaan wat de reden was zijner komst, en gaf hij, in zijn eenvoud, ten antwoord, dat men hem te 's Bosch bevolen had naar Utrecht te vertrekken, zonder er verder iets bij te voegen. Dien kinderlijk eenvoudigen man wilde de goede God ook reeds op aarde verheerlijken door de onschatbare gunst van den marteldood.

Deze elf Martelaren behooren allen tot de orde der Minderbroeders, wier glorie zij door een roemvollen dood geworden zijn. Toen zij uit Goreum afvoeren, waren zij twaalf in getal, want Henricus, de dertiende die het habijt droeg, kon er nog niet toe gerekend worden, wijl hij nog in zijn proeftijd was. De twaalfde echter, de ongelukkige Gulielmus de Franschman, werd afvallig even als Judas onder de twaalf Apostelen. In zekeren zin nochtans werd hun getal een groot jaar later, den 4^{den} September 1573, weder aangevuld door den Minderbroeder Gulielmus van

Gouda, die te Geertruidenberg zijn geloof kloekmoedig door den dood bezegelde.

XII. LEONARDUS VAN VECHEL, de oudste pastoor van Gorcum, werd in 1527 te 's-Hertogenbosch geboren. Zijne ouders, hoogst achtingswaardige lieden en vurig katholiek, gaven hem eene opvoeding, die geheel in overeenstemming was met hunne beginselen, en rijke vruchten droeg. Na zijne voorbereidende studiën aan de gunstig bekende Latijnsche school zijner geboortestad volbracht te hebben, vertrok hij naar Leuven, alwaar hij in het College „de Valk” met schitterenden uitslag meer ernstige wetenschappen bestudeerde, tot hij in het College van Adriaan VI werd aangenomen en zich bijna negen jaren onafgebroken op de H. Schriftuur en Theologie toeleigde. Zijn schrandere geest, volhardende vlijt en gelukkig geheugen deden hem zulke vorderingen maken, dat hij onder de beste theologanten gerekend werd: en hij overtrof menigeen, die tot het Doctoraat verheven werd, in bekwaamheid. Later heeft hij zelf op het punt gestaan, zich voor het verwerven van een der hoogere graden van

Gorcum naar Leuven te begeven, maar God wilde het niet; en juist de 8^e Juli, die voor hem bepaald was om tot licentiaat te promoveeren, was de laatste dag van zijn strijd op aarde, en den volgenden nacht werd hij met de eeuwige glorie der Martelaren gekroond. — Doch laat ons de geschiedenis niet vooruit loopen.

Tegen het einde zijner studiën begon hij met grooten ijver het woord Gods te Leuven te verkondigen, en toen reeds bleek het, wat groot man hij eens worden zoude. Omstreeks dien tijd geraakte de aanzienlijke parochie Gorcum zonder herder, en wendde men zich tot Leuven om een waardig en bekwaam man te zoeken voor de gewichtige betrekking. Niemand werd daarvoor geschikter geoordeeld dan onze Leonardus, doch in zijn ootmoed weigerde hij dien last op zich te laden, dien hij voor zijne schouders te zwaar achtte. Eindelijk echter zwichtte hij voor den aandrang zijner vrienden, en met name den beroemden Ruardus Tapper, zijn leermeester, die in zijne openbare lessen meer dan eens tot zijne leerlingen gezegd moet hebben: „Daar zijn er onder u, die om „Christus en des geloofs wille ter dood ge-

„bracht zullen worden.” Jammer, dat plaatsgebrek ons dwingt, menige wetenswaardige bijzonderheid aangaande den roemrijken Martelaar stilzwijgend voorbij te gaan. Kort na zijne aankomst te Gorcum had de waardige priester zich, zonder dat te zoeken, een groot gezag bij zijne parochianen verworven. Weldra wist men zijn stichtenden levenswandel en godgeleerde kennis hoog te schatten; zijne ongemeene welsprekendheid werd overal geprezen, en de roem van zijn naam was spoedig tot in de omliggende steden en dorpen doorgedrongen. Zijne diepe kennis werkte onder den zegen des Hemels, verschillende bekeeringen uit, en bevestigde vele wanke- lenden in het katholiek geloof; hij bediende zich zóó van zijne geleerdheid, dat zijne vermaningen en leerlingen altijd de harten der zijnen troffen, en tevens was hij zoo gevat, waar 't gold de waarheden des geloofs tegen de nieuwe leeringen te verdedigen, dat weldra niet één ketter zich langer met hem durfde meten. — Groot was dan zijne wetenschap, maar veel grooter en verhevener nog was zijne deugd. Hij maakte zich bemind door zijn ootmoed, voorzichtigheid en eene groote zedigheid en vriendelijkheid jegens een ieder,

zoodat allen vrijmoedig tot hem durfden komen; doch zijne minzaamheid wist hij steeds zoo te regelen, dat zij geenszins schaadde aan zijn herderlijk gezag. — Verder was het algemeen bekend hoe onbekrompen Leonardus de gastvrijheid beoefende, en hoe zijne rechterhand niet wist wat zijne linker deed; daarom dan ook kende de stedelijke raad hem eene jaarlijksche toelage toe van honderd kronen, wjl het inkomen der pastorie te gering was voor zijne groote milddadigheid. Des zomers sloeg hij geregeld een voorraad in van levensbehoeften en deelde die des winters onder de armen uit; vooral trachtte hij diegenen uit te vorschen, die de nood het dringendst knelde, en men was getuige, hoe hij al wat hij had, aan de armen ten beste gaf. — Maar zoo goed en liefdevol hij jegens anderen was, zoo hard was hij jegens zich zelven, en zijne liefde voor de versterving bleek bij de veertigdaagsche vasten, die hij zoo streng doorbracht, dat in de laatste dagen de vermagering zijns lichaams een ieder, die hem zag, tot een diep medelijden bewoog. — Met de grootste waakzaamheid en bezorgdheid nam hij de herderlijke bediening waar en wel zoo, dat de pastoors der omliggende

plaatsen zijn gedrag tot voorbeeld namen. Hij beschouwde het biechthooren als de moeielijkste van alle zijne bedieningen, nochtans wijdde hij zich altijd daaraan met de bereidwilligste vaardigheid en ijver. Moest hij ondeugden te keer gaan, of misbruiken uitroeien, dan trad hij onverschrokken en vrijmoedig op, zonder eenig aanzien van personen. Zijne vredelievendheid was algemeen bekend, en dikwerf vermaande hij zijne parochianen dringend, toch geen processen te voeren dan in de hoogste noodzakelijkheid, daar de naastenliefde er altijd veel bij leed. Wat hem zelve aanging, zoo verzekerde hij herhaalde malen, dat hij een geschil liever voor de helft zoude afmaken, dan het voor eene rechtbank brengen. En die vreedzame en geduldige liefde betoonde hij niet slechts aan de goede en vrome Katholieken; maar ook de dwalende schapen waren er het voorwerp van, alsmede de ketters, zoolang er nog maar de minste hoop overbleef om hen tot den schaapstal van Christus terug te brengen. Dan vermaande en onderrichtte hij, volgens de les van den Apostel, zachtmoedig en met verduldigheid; werd hij met woord of daad beleedigd, wat hem meermalen van de ketters overkwam,

dan leed hij het gelaten met liefde, en door die inschikkelijkheid won hij het hart van verscheidene ketters, die in de armen hunner Moeder, de H. Kerk, terugkeerden. Maar ijverde hij onophoudelijk en onvermoeid om de dwalenden tot Christus terug te voeren, hij verdubbelde zijne herderlijke zorgen, als de ziekte hen aan den rand des grafs bracht en zij op het punt stonden van voor eeuwig in satans klauwen te vallen. Dan snelde hij tot hen en bad en smeekte, ja bezwoer hen menigmaal de knieën, van toch niet onboetvaardig uit de wereld te scheiden. Zijn leven, dat hij later voor zijn geloof zoo edelmoedig ten offer bracht, waagde hij te voren reeds om zijn herderlijken plicht te vervullen. Immers, in het begin van den aanval der ketterij op de Kerk van Nederland, kwamen er ook te Gorcum Calvinistische predikanten aan, die echter buiten de stad in eene schuur hunne vergaderingen moesten houden. Leonardus liet hen vragen wie hen gezonden had, en toen zij voor antwoord gegeven hadden, dat zij van den Allerhoogste gezonden waren, eischte hij de bewijzen hunner zending. Natuurlijk hadden zij die niet, maar ondanks die beschaming gingen zij voort met hunne heil-

looze leeringen te verspreiden. Op zekeren Zondag nu, was er eene talrijke menigte ketters en muiters met wapenen onder hunne kleederen in de kerk samengestroomd. Leonardus had het bemerkt, hij begreep, dat zij hem schrik wilden aanjagen en versterkte derhalve zijn hart door een vurig gebed tot God. Daarna beklom hij den predikstoel, nauwelijks zonder eenige hoop van dien weder levend te zullen verlaten, en begon onverschrokken zijn sermoon. God hield echter de hand der goddeloozen tegen en de pastoor ontkwam het gevaar ongedeerd. — Hij zag maar al te duidelijk, dat de naderende vervolging het hevigst zoude woeden tegen de priesters, en daarom wakkerde hij den moed van zijn medepastoor Nikolaas Poppel nog verder aan. Onbevreesd en vol vertrouwen op God zag hij dat gevaar onder de oogen en wilde voor niets ter wereld van zijn post wijken, toen zijne zuster uit 's-Hertogenbosch tot hem kwam om hem te smeeken, zich aan de naderende vervolging te onttrekken. Hij weigerde beslist, en volhardde in zijne opofferende zorg voor de zijnen, hoewel hij misschien eene aannemelijke reden had kunnen vinden voor zijne vlucht, daar hij zich toen juist naar

Leuven moest begeven om den graad van Licenciaat te verwerven. (*) Hij bleef dan, bleef getrouw tot in de gevangenschap en den dood, gelijk wij zagen, en slechts die dood vermocht dien vurigen en welsprekenden mond te sluiten, waarvan nog tijdens het dispuut te Brielle sommige ketters zelven zeiden: „Hoe is het te betreuren, dat zulk „een tong weldra sprakeloos moet worden.” De voorbeeldige herder onderging den marteldood op den leeftijd van ongeveer vijf en veertig jaren.

XIII. NIKOLAAS POPPEL of VAN POPPEL of wel VAN POPPELEN, de tweede pastoor van Gorcum, werd in 1532 geboren te Weelde, op twee uren afstand van Turnhout gelegen. Zijne deugdzame ouders gaven hem een godsdienstige opvoeding, en toen de jongeling zijne lagere studiën had volbracht, werd hij te Leuven in het Standonksche College opgenomen, waar hij met gunstigen uitslag de hoogere wetenschappen beoefende. Toen hij de heilige wijding ontvangen had, riep pastoor Leonardus den jeugdigen priester

(*) Die schijnreden verwierp hij, maar dat hij Gorcum later verliet om zijne stervende moeder te troosten, zal wel door niemand als een laffe vlucht beschouwd worden.

naar Gorcum om hem in de zielzorg ter zijde te staan. Later werd de parochie in twee deelen gesplitst, en Nikolaas als tweede pastoor met de herderlijke bediening belast. Onvermoeid spande hij zich in voor het heil van zijn evenmenschen en de glorie des Heeren; wel was hij bleek van gelaat en scheen hij voortdurend in diepe gedachten verzonken, maar toch had hij een lichaamsgestel, dat hem tegen elke vermoeienis bestand maakte. Hij spaarde zich dan ook zoo weinig, dat men hem om zijne nederige en rustelooze werkzaamheid „*het slaefken*” placht te noemen, welken toenaam hij zich gaarne liet welgevallen; hij had zelfs meermaals de spreuk in den mond: *Hij slaeft wel, die in Godt slaeft*. En met recht: welke eervoller dienstbaarheid toch is er, dan zich edelmoedig op te offeren voor Gods eer? — Nikolaas bezat niet die schitterende gaven, waardoor Leonardus uitmuntte; maar zijn zuivere en blakende ijver vulde dit gemis aan. Hij had eene bijzondere voorliefde voor de nederigste bedieningen, zooals het onderwijs der kinderen in de christelijke leering, waarvoor hij noch tijd noch kosten spaarde. Hij kon niet zoo ruim als Leonardus zijn milddadigheid aan de armen betoonen; zijne

moederlijk erfdeel had hij ter beschikking zijns vaders gelaten, en hij zag zich nog verplicht, dezen iets van zijn overschot toe te leggen, om in diens behoeften te voorzien; nochtans van het weinige, dat hem ten dienste stond, hielp hij onbekrompen al wie onderstand behoefde.

Zeven jaren had hij met veel zegen te Gorcum gearbeid, toen hij het voornemen opvatte om in het Gezelschap van Jesus te treden; doch zijn medepastoor en een godvreezende kanunnik, wiens raad hij inwon, wezen hem met nadruk op de gevolgen, welke deze stap voor Gorcum hebben kon, daar er in de gegeven omstandigheden ernstig gevaar bestond, dat zijne plaats wellicht kon ingenomen worden door iemand, die voor de herderlijke bediening in zulk een tijd niet berekend was. Voorloopig dus legde hij zich daarbij neder.

Om zijne groote godsvrucht tot het H. Altaargeheim beeldt men den H. Nikolaas van Poppel gewoonlijk af met het Allerheiligste in de hand.

Zijne moeder, die hij reeds vroeg verloor, bleef altijd in zijn godvruchtig aandenken voortleven, en menigmaal verzocht hij van den predikstoel voor zijne moeder de gebeden

der geloovigen. Reeds boven stipten wij aan, dat hij zijn behoeftigen vader naar vermogen bijstond. Deze genegenheid ontaardde nochtans nooit in zwakke toegevendheid. Toen kort voor de gevangenneming de vader van den Heiligen, van het dreigend gevaar verwittigd, naar Gorcum kwam, en zijn zoon smeekte, voor een tijd de stad te verlaten, stond deze tegen alle smeekingën pal, hij behoorde aan zijne kudde, zeide hij, en herinnerde zich het woord des Heeren: Wie vader of moeder meer bemint dan Mij, is Mijner niet waardig.

Op den dag, dat hij naar het kasteel van Gorcum de wijk nam, had hij 's morgens vroeg de H. Offerande opgedragen, en zich zelven daarbij den Heer aangeboden, om alles te lijden wat zijn H. Wil over hem mocht beschikken. Een burger, die hem in zijn beste kleederen naar het kasteel zag gaan, riep hem toe: „Wel, heer Pastoor, men zou zeggen, dat gij naar een bruiloftsmaal gaat!” — „Zeker,” hernam de heilige, „zoo komt het mij ook voor. O, hoe gelukkig ware ik, zoo ik voor het katholiek geloof mijn bloed mocht vergieten!” — Weinige dagen later was die wensch vervuld, en zijn schoone ziel ging aan het eeuwig bruiloftsmaal des Hemels deelnemen. Nikolaas

was omstreeks 40 jaren oud, toen hij den martelpalm behaalde. —

XIV. GODEFRIDUS VAN DUIN werd in 1502 te Gorcum geboren. Zijn vader, Dirk genaamd, was zeer in aanzien om zijn oprechte godsvrucht; hij had, voor een goed deel uit eigen middelen, en verder uit daartoe ingezamelde penningen, onder Gorcum eene kapel ter eer der H. Maagd gesticht. De jonge Godefridus werd voor zijne hogere studien naar Parijs gezonden, waar hij met eenige medestudenten eene vereeniging vormde, die meer op eene kloosterlijke gemeente dan op een letterkundig genootschap geleek. Na eenige jaren ontving hij op aandringen van een zijner ooms, die zelf Priester was en te Parijs woonde, de H. Wijdingen. Kort daarna werd hij in eene stad aan de Belgische grenzen tot pastoor benoemd; zijn oom bediende eene pastorij in eene andere Fransche stad. Weldra echter wisten eenige benijders den laatste verdacht te maken van verstandhouding met de krijgsmacht van Karel V in de Nederlanden, zoodat hij in hechtenis werd genomen. Zijn neef Godefridus ook was weldra in zijn eigen huis niet meer veilig. Wel is waar kwam de ongegrondheid dier vermoedens na eenigen

tijd aan het licht, en werd zijn oom weder op vrije voeten gesteld, maar Godefridus, overigens een weinig zwak van hoofd, werd door deze gebeurtenis zoozeer gekrenkt, dat hij zijne herderlijke bediening moest nederleggen en naar zijn geboorte stad terug keerde. Hij vastte iederen Woensdag en Vrijdag; hij schuwde met schier overdreven zorg al wat slechts de schaduw eener vlek op de reinheid zijns harten had kunnen werpen. De ketterij verafschuwde hij als de pest, en schroomde niet, dit bij elke gelegenheid te doen blijken. Hij was omtrent 70 jaren oud, toen hij als Martelaar zijn leven eindigde.

XV. JOANNES VAN OISTERWIJK, aldus genaamd naar zijne geboorteplaats in de Meierij van 's-Bosch, behoorde tot het Premonstratenzerklooster ten Rugge bij den Briel, en was van daar door zijne overheid naar Gorcum gezonden, waar hij met veel zegen een Nonnenklooster van dezelfde orde bestierde.

In de lente van 1572 vernam hij, hoe bij de plundering en vernieling van het klooster ten Rugge een zijner medebroeders na gruwelijke Mishandelingen door de Geuzen was vermoord. „O, riep hij daarop uit, mocht God ook mij zulk een dood laten sterven!” Eene

der zusters, Ursula genaamd, hoorde dit, en sprak: „God beware u, Pater! Ik hoopte ten minste, dat gij niet zult opgehangen worden; dat ware al te smadelijk.” Doch Joannes herhaalde: „Och, dat God mij die gunst bewees!” Zijn wensch werd verhoord; hij onderging den gewenschten marteldood, en wel op de plaats zelve, waar hij zijn kloosterlijk leven had begonnen.

XVI. JOANNES, PASTOOR VAN HORNAAAR, behoorde tot de Keulsche provincie van de orde der Predikheeren. Hij bediende met veel ijver zijn heerlijk ambt, toen Gorcum in handen viel. Vernomen hebbende, dat de geestelijkheid dier stad in het kasteel werd gevangen gehouden, kwam hij van tijd tot tijd in Gorcum, om er de H.H. Sacramenten toe te dienen. Eens dat hij voor laatstgemelde bediening derwaarts op weg was, werd hij door eenige Geuzen aangehouden, die hem nu bij de andere belijders opsloten.

XVII. ADRIANUS, te HILVARENBEEK omstreeks 1532 geboren, had omstreeks 1547 in de abdij van Middelburg, van de Orde van Premonstreit, het kloosterleven omhelsd. Vijf en twintig jaren leefde hij daar als een voorbeeld van deugd, door al zijne medebroeders

bemind. Toen, door het afsterven van een anderen Adrianus, uit dezelfde Abdij, de pastorij te Monster openkwam, werd hij, omstreeks Paschen 1572, als pastoor derwaarts gezonden. Slechts korten tijd mochten de trouw gebleven katholieken van Monster zich in het bezit van den waakzamen herder verheugen: in den nacht van den 6 op den 7 Juli werd hij met zijn kapelaan in de pastorij opgelicht en naar den Briel vervoerd, waar hij al zijne lotgenooten door zijn voorbeeld stichtte.

XVIII. De kapelaan van Monster, die met pastoor Adrianus gevangen werd genomen, was JACOBUS LACOPS, van Oudenaarde in Vlaanderen, waar hij omstreeks 1542 het eerste levenslicht aanschouwde. Nog jong zijnde, was hij te Middelburg in de abdij getreden, waar zijn goed verstand, zijne innemende manieren en zijn zacht karakter de beste verwachtingen deden opvatten; doch hoogmoed en lichtzinnigheid brachten hem weldra tot diepen val. In 1566 liet hij zich door de ketters verleiden, verliet spoedig daarop het klooster, werd predikant bij de sekte en gaf een kwaadaardig schimpschrift tegen het katholiek geloof in het licht. Niet lang echter duurde zijne verblinding; Gods genade verlichtte zijn

geest, en na weinige maanden zag men Jacobus als een ootmoedig boeteling aan de poort van zijn klooster aankloppen, waar hij de ketterij afzwoer. Hij schreef, om de gegeven ergenis eenigszins goed te maken, eenige werkjes tegen de dwalingen der ketters. Later werd hij als kapelaan geplaatst bij zijn broeder Adrianus, die de parochie van Monster bediende. Na diens dood bleef hij in dezelfde betrekking bij den nieuwen Pastoor Adrianus van Hilvarenbeek, met wien hij weinig tijds daarna den roem van den martelaarschap zou deelen.

XIX. ANDREAS WOUTERS, pastoor te Heinoord bij Dordrecht, werd door eenige Geuzen, die den omtrek afstroopten, gevat en naar den Briel vervoerd. Ook hij had afdwalingen van vroegere jaren te betreuren; zelfs in zijne parochie was hij een steen des aanstoets geweest. Hij wischte, door het edelmoedig offer van zijn leven de zware fouten uit, waarmede hij zich voorheen had bezoedeld. Het is voorzeker geen gewoon verschijnsel, dat mannen als Lacops en Wouters de martelkroon verwerven; echter levert ook de geschiedenis der eerste eeuwen van het christendom meer dan een soortgelijk voorbeeld

op. God stelt ons soms zulke voorbeelden voor oogen, opdat niemand, hoe rampzalig ook, ooit wanhope, nog een erfgenaam des hemels, ja wellicht een heilige te worden; terwijl daarentegen de treurige afval van enkelen, die aanvankelijk bij onze Martelaren behoorden, ons herinnert, dat niemand vermetel op eigen kracht of deugd moet bouwen, maar dat hij, die staat, wel toezie, dat hij niet valle.

Geschiedkundige Aanteekeningen.

(1) Willem van Lumey, (ook Lummen bijgenaamd) graaf van der *Mark*, een Luiksch edelman, was in 1572 vrijheer van *Servaiu*, *Borselen* en *Minderleit*, erfvoegd van *Franchemont* en stadhouder van *Holland*. In 1568 had hij zich bij het leger van Willem van *Nassau* gevoegd met eenige ruiters, die onderling gezworen hadden, hun hoofden niet te zullen scheren, voor dat zij den dood der graven van *Egmond* en *Hoorne* gewroken hadden. Hij maakte zich dan ook weldra door zijne wreedheden zoo berucht, dat hij na den moord van den geleerden Cornelius Muys te *Leyden*, door de staten gevangen genomen en

op het slot te *Gouda* gezet werd. Kort nadat hij zijn kerker had weten te ontvluchten, werd hij op nieuw gevat en op het kasteel *Honingen* bij *Rotterdam* opgesloten. Hij wist echter op nieuw te ontsnappen, doch nu werd hij in 1574 door de Staten van zijn ambten vervallen verklaard en het land uitgebannen. Hij begaf zich toen naar *Duitschland* en stierf in 1577 of 1578 door vergif, of wel volgens anderen aan den beet van een dollen hond. Te *Luik* vindt men zijn grafschrift, door een onbekend dichter vervaardigd:

De grave van der Mark leit in dit graf begraven;
 Hij zwelgde menschenbloed, o gruwel, als de raven;
 Hij is gestorven van een dollehondenbeet;
 't Gaat wel, als d' eene hond die dol is, d' ander eet.

Men noemde hem en Diderik Sonoy, een van 's prinsen legerhoofden en die even wreed was als hij, „de beulen der Inquisitie van het Noorderkwartier van *Holland*.”

(2) Elisabeth, koningin van *Engeland*.” beducht, dat de aangeknoopte vredesonderhandelingen met *Spanje* zouden afgebroken worden, en vreezende, dat de koning van dat rijk op zijn beurt de oproerige Schotten zoude ondersteunen, ontzegde den Watergeuzen het verblijf in de Engelsche havens, waar Willem

Blois van *Treslong* en Jacob Simonszoon de Rijk even van te voren waren aangekomen en dus genoodzaakt waren, zich naar elders te begeven.

(3) De voornaamste hoofden dier vloot waren Willem, heer van Lumey en graaf van der Mark, Barthold Enter van Mentheda als onder-admiraal, Willem Blois van Treslong, Cornelis Gerolfszoon Roobol, Jacob Simonszoon de Rijk, Marinus Brandt, Daam van Haren, Jonkheer Lancelot van Brederode, Jhr. Adr. van Zwieten, Nicolaas Ruichaver, Jan Klaaszoon Spieghel, Dirk Duivel, Jonkheer Jacob Kabeljaauw, Willem graaf van Gent, Wouter Franszoon Fokke, Jan Abelszoon, de hoplieden Eloï, Gillain en Ielmer, Maarten Merous, Gilles Steltman, Jacques Hennebert, Hendrik Thomaszoon, Ellert Vlierhop, Bruin van Utrecht, Cornelius Louwszoon van Everdingen, Jacob Anthoniszoon en Simon van der Heere.

(4) Aldus destijds genaamd.

(5) Die eed hield in: „Getrouwheid aan den koning en den koninklijken bevelhebber der Nederlandsche provinciën Willem van *Nassau*, prins van *Oranje*, dat zij weêrstand zouden bieden aan den hertog van *Alva* en

de nieuwe Evangelische leer zouden voorstaan."

(6) Johannes Omalius, luitenant van Lumey, was vroeger kanunnik te *Luik* en had slechts één hand. De andere had hij in een gevecht tegen de Spaansche schepen verloren.

IMPRIMATUR.

Buscoduci 13 Octobris 1897.

J. J. VERSTERREN, *Rector.*
ad hoc delegatus.